

Oponentský posudek bakalářské práce na ETF UK – obor PSP
Studentka Mgr. Petra Fausová
Název práce „Biblický pohled na člověka a jeho přínos pro sociální a pastorační práci“
Oponent: Ondřej Fischer, PhD.

Bakalářská práce Mgr. Petry Fausové si klade za cíl „vymezení biblického pohledu na člověka a jeho možné uplatnění v sociální a pastorační práci.“ (s. 11). Na téměř 69 - ti stránkách autorka nejdříve definuje sociální práci a sociální službu ve světle základní antropologické otázky po člověku. Má přitom na mysli otázky, např. zda je biblické pojetí člověka aktuální i v dnešní době, zda je lze využít konkrétně v sociální a pastorační práci a zda může být pro zmíněné obory přínosné.“ (s. 69). Svou práci koncipuje logicky tak, že v první kapitole vysvětlí pojem antropologie a místo její otázky po člověku, ve druhé kapitole se zaměří biblický přístup k odpovědi na tuto otázku, dále na dvojí výpověď o stvoření člověka. Ve čtvrté části se autorka dostává na dvou stranách do Nového zákona a v páté kapitole se pokusí propojit novozákonní interpretaci s významnými pojmy z (teologické) antropologie. Práci uzavírá přiblížením člověka v pohledu sociální a pastorační práce v šesté kapitole a pokusem o uplatnění výše uvedeného biblického pojetí člověka v sociální práci na základě čtyř vybraných principů, které biblický pohled na člověka ilustrují (důstojnost, práce, vztahovost, celostnost). Tímto autorka dokládá, že biblický pohled na člověka je v souladu s pohledem současné praxe sociální práce, či přesněji, že „se biblický pohled na člověka promítá do běžné praxe“ a že „může sociální službu obohatit“ (12). „Na závěr šesté kapitoly ... na příkladu konkrétní sociální služby denního stacionáře pro osoby s kombinovaným postižením“ autorka ukáže, „jak se biblický pohled na člověka promítá do běžné praxe“ (12).

Práce je psána také čtivým stylem, bez překlepů či gram. chyb (snad s výjimkou slova „obracející“ na s. 49). Vychází ze studia cca padesáti titulů jak z odborné biblické či profesně etické oblasti. Práci shrnuje vyhodnocením dostupných principů z pohledu uživatelů sociálních služeb a významem biblického pohledu na člověka v běžné pomáhající praxi. Obsahuje i přílohy, např. s etickým kodexem. Jedná se o mimořádně zdařilý pokus o ilustraci toho, jak biblický pohled na člověka proniká do teorie i praxe sociální práce a pastorační. Zdařilý především proto, že tématům sociální a pastorační práce autorka věnuje dostatek prostoru, aby prokázala jejich teologická či lidskoprávní východiska. Z hlediska metodologie jde o pokus doložit, že biblický pohled na člověka je přítomen v praxi sociální a pastorační práce právě volbou oněch čtyř pojmů. Toto vysvětlení však může být i problematické v tom, že na sociální práci dokazuje to, na čem je z definice sociální práce postavená. Proto bych doporučil autorce spíše uvažovat o „ilustraci“ než o „doložení.“

Důvodem pro tuto metodickou opatrnost může být i způsob představení biblického pojetí člověka, který autorka zakládá téměř výhradně na „výstupech“ či citacích z řady biblických komentářů k daným tématům, spíše než na vlastní exegezi vybraných biblických příběhů. Tyto jsou přebírány jako výstižná vyjádření biblického rozměru člověka, avšak bez náznaku kritického pohledu na volbu odpovídající interpretační strategie, nebo bez vhodné exegeze. Pokud tedy autorka dochází k tomu, že např. biblický pohled na člověka obsahuje zjevné rysy respektu k lidské důstojnosti, pak to může být snadno způsobeno selektivním přístupem k dostupným komentářům, spíše než kritickou interpretací biblického textu. Ostatně už i jen zaměření autorky na první dvě kapitoly Geneze zcela pomíjí řadu dalších textů, které také poskytují biblický obraz člověka, který by však nemusel tak jednoznačně korespondovat s výběrem

principů obrazu člověka jako jsou ony čtyři: důstojnost, práce, vztahovost a komplexnost přístupu k člověku.

Autorka v textu také uvádí postřehy, které by stály za hlubší zdůvodnění (např. „A samozřejmě i člověk patří Bohu, ne sám sobě“. (S.19), nebo jak rozumět tvrzení Petr Šticy, že každý člověk má „specifickou podstatu a vlastní určení“ (s 23). Lze cenit časté odkazy na texty z biblické antropologie či systematické teologie, avšak jejich důslednější vysvětlení by prospělo (např. „princip milosti“ je sice vysvětlen, ale nikoliv do dostatečné obecné srozumitelnosti (s.37). Již zmíněnou nevýhodou autorčina přístupu je soustředění se obecně na biblickou antropologii, aniž by v práci autorka naznačila širší pohledů, která se za touto strategií rozkládá. Pouze dvě stránky věnované novozákonnímu přístupu k člověku jsou z tohoto pohledu nedostačující.

Za zvláště vydařenou považuji část věnovanou pastorační a sociální práci, které prokazují hluboký a kritický vhled do cílů sociální práce a pastorační v praxi. Přivítal bych důslednější vysvětlení volby čtyř hlavních principů. Autorka je v šesté části své práce výstižně charakterizuje, s významnou pomocí především publikace Henriksena a Vetlesena, díky čemuž se zdá dosahuje mimořádného porozumění problematické etických dopadů např. péče, pomáhajících strategií a pod, které mohou jít proti respektu k autonomii klienta atp. Zvláště cenný je její pohled na práci v subjektivistickém pojetí; jen škoda, že je opírá o Matouškovu definici práce, která akcentuje spíše objektivistické pojetí práce. Podobně považuji za zvláště žádoucí odkaz na vyprázdnění obsahu slova láska (Munster, pozn.127). Zvážit do důsledku tento problém, a jeho důsledné využití se nabízí např. ke zdůvodnění, proč v závěru práce autorka popisuje život v denním stacionáři.

Na druhou stranu, závěrečné odstavce práce spoléhají na čtenáře jakoby schopného si ověřovat sdělené informace, neboť autorka se často schyluje k zevšeobecnění („Zvolené principy totiž jasně shrnují to nejpodstatnější, co člověk pro život potřebuje – vědomí vlastní hodnoty a užitečnosti, cílevědomou a smysluplnou činnost, lidskou blízkost a možnost vztahovat se k druhým (včetně Boha) ... komplexní rozvoj, péči a podporu ve všech svých dimenzích ...“), nebo poněkud ambiciózní tvrzení, že „největším přínosem biblického pohledu na člověka je pro sociální a pastorační práci Boží pobídka blízkého a hlavně lidského přístupu k druhému, který nezapomíná ani na lidskou velikost, ani na lidskou zranitelnost a křehkost, pro něž často potřebujeme jeden druhého“ (s. 67)

Navzdory těmto poznámkám a za předpokladu přesvědčivé obhajoby práci hodnotím výtečně – A

K obhajobě navrhuji tyto otázky

1. Jak rozumět Vašemu tvrzení, že „člověk potřebuje člověka“ jednak z biblického pohledu a jednak z pohledu biblické nebo obecné antropologie. Jaký tu může být problém, pokud bychom toto tvrzení vzali jako obecně platné pro každého, a ne jako vyjádření týkající se obecného pohledu na člověka? (s. 56)
2. Jak rozumět výrazu „Aplikace biblického pohledu na člověka“ a co může být na něm problematického?

V Praze, 18.6.2020

Ondřej Fischer